

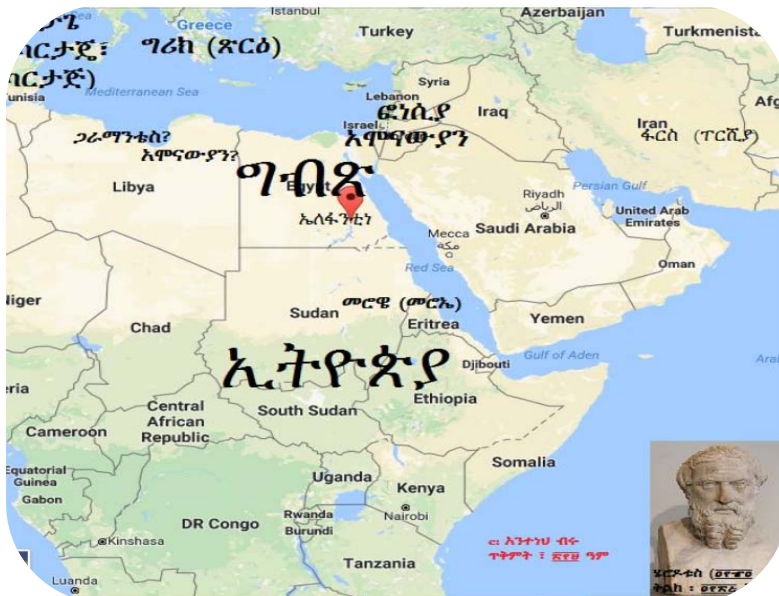
ኢትዮጵያውያን በሄሮዶቱስ የታሪክ መጽሐፍ ውስጥ

አንተነህ ብሩ ፀጋዬ

በሄሮዶቱስ የታሪክ መጽሐፍ ኢትዮጵያውያን ከዋነኛ የታሪክ ተዋናዮች ውስጥ ናቸው። የሚከተሉት አንቀጾች ከሄሮዶቱስ የታሪክ መጽሐፍ የተተረጎሙ ኢትዮጵያውያንን የሚመለከቱ ትረካዎች ናቸው። ሄሮዶቱስ ከ፱፻፹፬ ቅልክ - ፬፻፳፭ ቅልክ የነበረ ፣ በወቅቱ ባካባቢው የነበረውን ታሪክ እና ትርክት ሰንዶ ያለፈ የጽርእ ሰው ነበር።

1. “ግብጽ ጥቁር እና በቀላሉ የሚፈረፈር ከኢትዮጵያ¹ በአባይ ወንዝ እየተጓጓዘ የሚወዘፍ አፈር አላት።
2. “ከኢለፋንቲነ በላይ ያለው ሀገር ግማሹ የኢትዮጵያን ፣ ግማሹ ደግሞ የግብጻውያን ነው።”
3. “መርዌ የሌሎቹ ኢትዮጵያውያን ዋና ከተማ ነው ይባላል። በኗሪዎቹ የሚመለከት አማልክት ጁፒተር እና ባኩስ ብቻ ናቸው። በከተማው የኢትዮጵያውያንን የጦርነት እንቅስቃሴ የሚመሩ የጁፒተር ጠንቋዮች አሉ። ጠንቋዮቹ በተናገሩ ጊዜ ፣ ጦርና ጋሻቸውን ይዘው ወዳመራቸው አቅጣጫ ለጦርነት ይወጣሉ።”

4. “...መርዌን ትታችሁ ከኢለፋንቲነ እስከ መርዌ ለመድረስ ያደረጋችሁትን የጀልባ ጉዞ ያህል ተጨማሪ ብትሄዱ ፣ አስማች (አዝማች?) ተብለው የሚጠሩትን አመጸኞች ታገኛላችሁ። በኛ (በግሪክ) ቋንቋ አስማች ‘በንጉሡ ግራ የቆሙ ሰዎች’ የሚል ስያሜ አለው። አነዚህ አመጸኞች ከግብጻውያን ጦረኞች ውስጥ የሆኑና ሁለት መቶ ሃምሳ ሺ ሆነው ፣ በዘመነ ንጉሥ ሳሙኤል ጊዜ ወደ ኢትዮጵያ የኮበለሉ ናቸው። የመኮብለላቸው መንስዔ እንደሚከተለው ነበር።

ኢትዮጵያ ግዛቷ ከግብጽ በስተደቡብ ያለ ሠፊ ግዛት ነበር

¹ኢትዮጵያ የሚለውን ስያሜ መነሻ የመረመረው ገሊ. ጎርፉ መነሻው የኢትዮጵያውያን ንጉሥ ከነበረው ኢቶፕስ ቢሆንም ስሙን ግሪኮቹ እንደ ኢትዮጵያውያን ማለት ስለማይችሉ ቀይረውት ሊሆን ይችላል

የሚል ግምት አለው። ምናልባት ግሪኮቹ ኢቶፕስ ውይም ኢቶፒስ ያሉት በኢትዮጵያውያን ዘንድ ይጠብስ የሚባል ሊሆን ይችላል ይላል። ተጨማሪ ምርመራ ቢያስፈልገውም ሐቅ የመሆን እድሉ ከፍ ያለ ነው ብዬ አስባለሁ።

በዚያን ጊዜ በግብጽ ሦስት ምሽግተኞች ነበሩ። አንዱ በኢሊፋንቲነ ከተማ ኢትዮጵያውያንን የሚመክቱ ፣ ሁለተኛ ፔሎሲያክ ዳፍኔ ሦርያውያንን እና ዐረቦችን የሚመክቱ ሦስተኞቹ ደግሞ በማሬአ የሚገኙ እና ሊቢያኖችን የሚመክቱ ነበሩ። እነዚህ ምሽግተኞች በሦስት ዓመት ውስጥ ሊተኩ ሲገባ ፣ ይህ ባለመድረጉ ርስበርሳቸው ተመካከረው ፣ ወደ ኢትዮጵያ ኮበለሉ። ሳሙኒቹስ ይህን በሰማ ጊዜ ሊከተላቸው ወጣ ሲደርስባቸውም የሀገራቸውን አማልክት ትተው እንዳይሄዱ ፣ ሚስቶቻቸውን እና ልጆቻቸውን ጥለው እንዳይሄዱ በብዙ ወተወታቸው። ከኮብላዮቹ አንዱም ያለምንም ማወላወል የምንሄድበት ቦታ ሚስቶች እና ልጆች ይኖሩናል በማለት መለሰ። ኢትዮጵያ ሲደርሱ ለንጉሡ እጃቸውን ሰጡ። በምላሹም ንጉሡ ከርሱ ጋር የማይስማሙ የነበሩ ኢትዮጵያውያንን ከመሬታቸው ይነቅሏቸው፣ ንብረታቸውን እና ግዛታቸውን ይወስዱ ዘንድ ሰጣቸው። ይኸ ግንኙነት ኢትዮጵያውያንን ስልጡን እንዲሆኑ አድርጓቸዋል።”

5. “...ቀጥለው ከፓፒረስ ላይ ሦስት መቶ ሠላሳ ነገሥታትን ስም አነበቡልኝ። በዚህ ውስጥ ፲፰ቱ ኢትዮጵያውያን ነበሩ።”

6. “...ግርዛትን ከጥንት ጀምሮ የሚያካሂዱ ኮልቺያን ግብጻውያን እና ኢትዮጵያውያን ብቻ ናቸው። ፎኒሲያውያን ፣ ሦርያውያን እና ፓልስቴናውያን ራሳቸው ልምዱን ከግብጻውያን እንዳገኙት ይናገራሉ። በቴርሞንዶን ወንዝ አካባቢ የሚኖሩ ሦርያውያን እና ፓርቴያን እንዲሁም ጎረቤቶቻቸው ማርኮኒያውያን በቅርቡ ከኮልቺያውያን እንደወረሱት ይናገራሉ። በአሁኑ ጊዜ እነዚህ ብቻ ናቸው ግርዛትን የሚፈጽሙት። እነዚህ ሁሉ ከግብጻውያን ጋር ግንኙነት ነበራቸው። ኢትዮጵያውያንን በተመለከተ ግን ግብሩን ከግብጻውያን ይማሩት ወይም ግብጻውያን ከኢትዮጵያውያን ይማሩት ማረጋገጥ አልቻልኩም። ያለመጠራጥር ግርዛት

በኢትዮጵያ በጥንት የተጀመረ ነው። ሌሎቹ ግን የተማሩት ከግብጽ ነው።”

7. “ሰሶስትሪስ ቅኝ በገዛቸው ሀገራት ያቆማቸው ሐውልቶች ባብዛኛው ጠፍተዋል። ነገር ግን ፓልታይን በሚባለው የሦሪያ ግዛት ከጽሑፋቸው ጋር እና በግማሹ ከማይታይ ምልክት ጋር እኔ ራሴ ቆመው አይቻቸዋለሁ። በአዮንያም የዚህ መስፍን መልክ በአለት ላይ ተቀርጸው በሁለት ቦታዎች አንዱ ከኤፋሱስ ወደ ፎሴያ በሚሄደው መንገድ ላይ ሌላው ደግሞ በሳርዲስ እና በስሚርና መካከል ይገኛሉ። በነዚህ ምስሎች ላይ አራት ኪዩቢት እና የስንዝር ርዝመት የሚያህል ሰው ጦር በቀኙ ፣ ቀስት በግራው ይዞ የተቀረው አለባበሱ ግማሽ እንደ ግብጽ ግማሽ ደግሞ እንደ ኢትዮጵያውያን የሆነ ሰው ይታያል። በደረቱ ላይ ከትከሻው እስከ ትከሻው በግብጻውያን ቅዱስ ፊደላት² ‘በትከሻዎቹ ይኸን መሬት ቅኝ ገዛሁት’ የሚል ተጽፏል። ይህ ቅኝ ገዥ ግን ማንነቱን አይናገርም።”

8. “ሰሶስትሪስ የግብጽ ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያም ንጉሥ ነበር። ኢትዮጵያን የገዛ ብቸኛው የግብጽ ንጉሥ ነበር።”

9. “ኬፍሬን ፒራሚዱን ከታላቁ የኬፎስ ፒራሚድ አጠገብ ሠራ። ፵ ጫማ ያህል ወደታች ከመውረዱ በቀር በመጠን እኩል ነበር። ከመሬት ቦታች ላለው የኢትዮጵያን ባለብዙ ቀለም ድንጋይ ተጠቀመ።”

10. “ፈርዖን አሲቺስን የተካው አኒሲስ የሚባል የአኒሲስ ሰው የሆነ ዐይነ ስውር ነበር ይላሉ። በርሱ ዘመን ግብጽ ሳባኮስ በሚባለው ንጉሣቸው በሚመሩት ኢትዮጵያውያን ተወረረች። አኒሲስ ፈረጠጠ ፣ ኢትዮጵያውያንም ለ፱ ዓመት የግብጽ ገዥ ሆኑ። በመጨረሻም ፣ ቄሶቹ አሉ ፣ ኢትዮጵያዊው ንጉሥ ግብጽን በድንገት ትቷት ሄደ። በህልሙ ፣ አንድ ሰው በጎኑ ቆሞ ፣ የግብጽን ቀሳውስት ሁሉ ሰብስቦ እንዲቆራርጣቸው መከረው። በዚህ ምክንያት ፣ ራሱ እንደተናገረው ፣ አማልክቱ ከፉ ነገር እንዲያደርግ

² ሄሮዶቶስ በጽርእ ቋንቋ ቅዱስ ቃላት ለማለት ነው ፣ ግብጻውያን ግን የሂሮዶቶስን ፊደላት “ምድው ንጥር” (ቃለ አማልክት) ነው

የሚሉት የነበር። ንጥር አናባቢ ሲገባባት ነጠሩ ሊሆን ይችላል። ንጥር በአማርኛ የጠለለ ፣ የተጣራ ፣ ንጹሕ እንደሚለት ነው። የቃሉን መሰረት በውል ማጥናት ያስፈልጋል።

እየገፋፉት መሆኑን፤ ይኸም በአማልክቱ ወይም በሰዎች ቅጣት እንደሚያመጣበት እርግጠኛ ሆነ። የተመከረውን ድርጊት ላለማድረግ ፣ ከግብጽም ለመሰናበት ወሰነ።”

11. “ፕሳሚስ ለስድስት ዓመት ገዛ። ኢትዮጵያን አጠቃ ብዙ ሳይቆይ ሞተ።”

12. “ወደደቡብ ፣ በስተ ፀሐይ መጥለቂያ ኢትዮጵያ የምትባል ሀገር ትገኛለች። ወርቅ በብዛት ይገኛል ፣ ትላልቅ ዝሆኖች በብዛት አሉ ፣ ዞጲ እና ብዙ የዛፍ አይነቶች ይገኛሉ። ሰዎች ረዣዥሞች ፣ ቆንጆዎች እና ከየትም በበለጠ ረዥም ዕድሜ የሚኖሩ ናቸው።”

13. “ጋራማንቲያኖች በአራት ፈረሶች የሚጎተት ሠረገላ አላቸው። በዚያም ለጆሯችን እንደደረሰን በእግር እጅግ ፈጣን የሆኑትን ትሮጎልዳይት ኢትዮጵያውያንን ያባርሩበታል። ትሮጎልዳይቶች እባብ ፣ እንሽላሊት እና ሌሎች ተሳቢ እና ተራማጅ እንስሳት ይበላሉ። ቋንቋቸው ከሌሎች ሕዝቦች የተለየ ነው። እንደሌሊት ውፎች የሚወጋ ድምጽ ነው።”

14. “ከሊቢያ በስተሰሜን እና በስተደቡብ ሁለት ነባር ሕዝቦች አሉ። እነሱም እንደቅደም ተከተላቸው ሊቢያውያን እና ኢትዮጵያውያን ናቸው። ፎኒሲያን እና ግሪኮች መጤዎች ናቸው።”

15. “ኢትዮጵያውያን የነብር እና ያንበሳ ቆዳን ይለብሱ ነበር ፣ ከዘምባባ ቅጠል የሚሠራ ረዥም ደጋኖችም አላቸው። በነዚህም ጫፋቸው በብረት ሳይሆን ፣ የተሾለ ድንጋይ የታጠቁ የመቃ ቀስቶች ይይዛሉ። እንደዚሁም የተሾለ የሚዳቋ ቀንድ ጫፉ ላይ ያለው ጦርም ይይዛሉ። በተጨማሪም ባለቋጠሮ ቆመጦች ነበራቸው። ወደ ጦርነት ሲሄዱ ገላቸውን ግማሹን በሾክ ፣ ግማሹን ደግሞ በቀለም ይቀባሉ።”

16. “የምሥራቅ ኢትዮጵያውያን...ከህንዶች ጋር ተጣምረው ነበር³። ከቋንቋቸው እና ከፀጉራቸው ፀባይ

በቀር ከሌሎቹ ኢትዮጵያውያን በምንም አይለዩም። የምሥራቅ ኢትዮጵያውያን ቀጥ ብሎ የሚቆም ፀጉር አላቸው። የሊቢያዎቹ ደግሞ በዓለም ካሉ ሌሎች ሕዝቦች አንጻር ሐር መሳይ ፀጉር አላቸው። መሣሪያዎቻቸው ባብዛኛው ልክ እንደ ሕንዶች ነበር። ነገር ግን በራሳቸው ላይ ከነጆሮውና ጋማው የተያያዘ የፈረስ የግንባር ቆዳ ይለብሳሉ ፣ ጋማው እንዳይጋድል ያገለግላል። ለጋሻ መሥሪያም ረጅም እግርና አንገት ያለው ወፍ ቆዳ ይጠቀሙ ነበር።”

በካምቡሴስ ፪ኛ (ካምቢሴስ ፣ ካምቡጂያ ፭፻፳፪ ቅልክ) የፋርስ ወራሪዎች ኢትዮጵያን ሊውጉ ስለመዘመታቸው እና የኢትዮጵያው ንጉሥ ስለሰጠው ምላሽ

“ከዚህ በኋላ ካምቡሴስ ከራሱ ጋር ከመከረ በኋላ ፣ ሦስት ጉዞዎችን አቀደ። አንደኛው በካርታጊኒያኖች ላይ ሊላኛው በአሞናውያን ላይ ሦስተኛው ደግሞ የሰሜን ባሕር አጋጣሚ በሆነው የሊቢያ ክፍል በሚኖሩት በባለ ዕድሜ ረዥሞቹ ኢትዮጵያውያን ላይ ነበር። ለዚህም የጦር መርከቦችን በካርታጅ ላይ ፣ እግረኛ ጦሩን በአሞን ያን ላይ ሰላዮቹ ደግሞ ወደ ኢትዮጵያ ለንጉሡ ስጦታን የሚያቀርቡ ተመስለው ቢሄዱ ጥሩ ነው ብሎ ገመተ። በእውነታው ግን ያዩትን ሁሉ እንዲመዘግቡና ፣ በተለይም የፀሐይ ሰሌዳ የሚባልው ነገር ስለመኖሩ እንዲመለከቱ ነበር።

ካምቡሴስ ሰላዮች እንዲሄዱ በሐሳቡ ከወሰነ በኋላ የኢትዮጵያውያንን ቋንቋ ወደሚያውቁት ወደ ኢሹፋኒ መልዕክተኞችን ላከ። እነርሱ እስከሚደርሱ ፣ የጦር መርከቦቹ በካርታጅ ላይ እንዲዘምቱ አዘዘ። ነገር ግን ፎኒሲያኖቹ በመሃላ ቃልኪዳን በተሳሰርናቸው በራሳቸው ልጆች ላይ ጦርነት ማወጅ ከፋት ይሆንብናል በካርታጆች ላይ አንዘምትም አሉ። ፎኒሲያኖቹ እምቢ ስላሉ ፣ የቀረው የጦር መርከብ ተመጣጣኝ ስላልነበረ ካርታጃውያኑ በፋርሴዎቹ ለባርነት አልተዳረጉም ነበር። ፎኒሲያውያኑ ለፋርሴዎች ስለገበሩ እና የባሕር ላይ ሥራዎቹን ሁሉ

³ ይኸ ከክብረ ነገሥት ጋር ይስማማል። ሕንድን የገዙ ኢትዮጵያውያን እንደነበሩ አንዳንድ የታሪክ ጸሐፍት መዝግበዋል። ቡዳ የሚለው ቃል መሠረቱ በውል ቢጠና ምናልባት ከሕንድ

የመጡ የቡዳነት ሃይማኖት ተከታዮች በጎጃም ሠፍረው የነበሩ ሊሆኑ ይችላሉ። በቡዳ ታሪክ ውስጥ ተጠማዘም ቢሆን ዳግም ውልደት ፣ ሌላ እንስሣ ሆኖ ስለመምጣት ይተረካል።

በነርሱ ላይ ጥገኛ ስለነበረ ፣ ካምቢስ ፎኒሲያውኑን ማስገደድ ልክ አይደለም ሲል አሰበ። ሳይጥሪያኖችም ፋርሶችን በፈቃዳቸው ግብጽ ላይ በሚደረገው ዘመቻ ላይ ተሳተፉ።

ካምቡሲስ ፣ ኢትዮፋኒዎቹ ኢሊፋንቲን እንደደረሱ ምን ማለት እንዳለባቸው ከነገረ በኋላ ወይነጠጅ መቀነት ፣ የወርቅ ሀብል ፣ አምባር ፣ ከርቤ በአልባስጥሮስ ሳጥን ፣ የዘንባባ ጠጅ ስጦታ አስይዞ ወደ ኢትዮጵያ ላካቸው። እኒህ መልክተኞች የሄዱባቸው ኢትዮጵያውያን ፣ በዓለማችን ረዥሞቹ ቆንጆዎቹ እንደሆኑ ይነገራል። በባህላቸው ከሌላው የሰው ዘር ይለያሉ። በተለይም ንጉሦቻቸውን ሲመርጡ ፣ ከሁሉም ረዥም የሆነውንና ፣ ጥንካሬው ለቁመቱ ተመጣጣኝ የሆነውን ይመርጡና እንዲመራቸው ይሾሙታል። ኢትዮፋኒዎቹ እነዚህ ሕዝቦች ጋር ሲደርሱ ፣ ስጦታቸውን አቅርበው እንዲህ ተናገሩ። የፋርስ ንጉሥ ካምቡሲስ ፣ አጋርህ እና ፍጹም ዓደኛህ ካንተ ጋር እንድንገጋገር እነዚህን ራሱ በእጅጉ

ያመስግን። እንዲህ እየተናገረ ፣ መወጠሪያውን ከቀስቱ ላይ ፈታና ለመልዕክተኞቹ ሰጣቸው። በመቀጠልም ሀምራዊው መቀነት ምንድነው? እንዴትስ ተሠራ? ሲል ጠየቃቸው። እነሱም በእውነት ስለሐምራዊው ቀለም እና የቀለም ቀቢውን ጥበብ ሲነግሩት ፣ እርሱም ‘እንደልብሳቸው እንዲሁ ሰዎቹ አታላዮች ናቸው’ አላቸው። በመቀጠል ፣ ሀብሉን አነሳና ስለሀብሉ ጠየቀ። መልዕክተኞቹም ሀብሉን ጌጥ ስለመሆኑ ተናገሩ። ንጉሡም ሳቀና “ኢትዮጵያውያን ከዚህ የጠነከሩ አላቸው” ላቸው። በሦስተኛም ስለ ከርቤው ጠየቀ። እንዴት እንደተሠራ ሲነግሩት ፣ በጆቹ ላይ በመፈግፈግ ስለ መቀነቱ የተናገረውን ተናገረ። በመጨረሻም ስለወይኑ ጠይቆ እንዴት እንደሠሩት ከተረዳ በኋላ በትንሹ ሲቀምስው ደስ ተሰኘ። ቀጥሎም የፋርሶች ንጉሥ ምን እንደሚመገብ ረዥም ዕድሜ የኖረው ፋርሴ ምን ያህል ዕድሜ እንደኖረ ጠየቃቸው። ንጉሡ ዳቦ እንደሚመገብና የስንዴው ዐይነት ምን እንደሆነ ፣ በፋርሴዎች መካከል

ይኸን ቀስት ስጡትና ይኸን ንገሩት ፣ የኢቶፕስ ንጉሥ የፋርስን ንጉሥ እንዲህ ይመክረዋል ፣ ፋርሶች ይኸን ቀስት እንዲህ በቀላሉ መጎተት ሲችሉ ፣ ያኔ የላቁ ጦረኞችን ይዞ የረዥም እድሜ ባለጸጎች በሆኑት ኢትዮጵያውያን ላይ ይዘመት። እስከዚያው ግን የራሳቸው ያልሆነን የሌሎችን ሀገር እንዲመኙ በኢቶፕስ ልጆች ልብ ውስጥ ባለማስቀመጣቸው አማልክቱን ያመስግን።

የሚደሰትባቸውን ነገሮች በስጦታ አንድናቀርብ ልኮናል አሉ። ለስለላ አንደመጡ የተረዳው ኢትዮጵያዊው ንጉሥ ሄሮን የፋርስ ንጉሥ እነዚህን ስጦታዎች አስይዞ የላካችሁ ለስለላ እንጅ ፍጹም ዓደኝነትን ፈልጎ አይደለም። እናንተም የምትናገሩት እውነት አይደለም። የመጣችሁት ግዛቴን ለመሰለል ነው። ንጉሣችሁም ልክ ሰው አይደለም። ቢሆን ኖሮ የራሱ ያልሆነ መሬትን ባልተመኘ ፣ ምንም ባላደረጉት ሕዝቦችም ላይ ባርነትን ሊያመጣ ባልፈለገ ነበር። ይኸን ቀስት ስጡትና ይኸን ንገሩት ፣ የኢቶፕስ ንጉሥ የፋርስን ንጉሥ እንዲህ ይመክረዋል ፣ ፋርሶች ይኸን ቀስት እንዲህ በቀላሉ መጎተት ሲችሉ ፣ ያኔ የላቁ ጦረኞችን ይዞ የረዥም እድሜ ባለጸጎች በሆኑት ኢትዮጵያውያን ላይ ይዘመት። እስከዚያው ግን የራሳቸው ያልሆነን የሌሎችን ሀገር እንዲመኙ በኢቶፕስ ልጆች ልብ ውስጥ ባለማስቀመጣቸው አማልክቱን

ርዥሙ ዕድሜ ሠማኒያ እንደሆነ ነገሩት። መልዕክተኞቹም በተራቸው ኢትዮጵያውያን ምን ያህል እንደሚኖሩ ፣ ሕዝቡ ስለሚመገቡት ምግብ ጠየቁት። ብዙዎቹ እስከ መቶ ሃያ ዓመት እንደሚኖሩ አንዳንዶች ከዚያም እንደሚያልፉ ፣ የሚመገቡትም የተቀቀለ ሥጋ ፣ የሚጠጡትም ወተት እንደሆነ ተነገራቸው። መልዕክተኞቹ በኢትዮጵያውያን የዕድሜ ርዝማኔ እየተደነቁ ሳለ ፣ ወደ አንድ ፏፏቴ ወሰዳቸው። በፏፏቴው ታጥበው ሲወጡ በዘይት እንደታጠቡ ሁሉ ገላቸው የሚያበራ እና ለስላሳ ሆነ ፣ ከምንጩም ልክ እንደ አበባ መዓዛ የሆነ ሽታ ይመጣ ነበር። ውኃው በጣም ስለ ከመሆኑ የተነሳ ምንም አያንሳፍፍም ነበር ፣ እንጨትም ሆነ ሌላ ቀላል ነገር ወደ ውስጥ ይሰምጥ ነበር። የዚህ ፏፏቴ መኖር እውን ከሆነ ፣ ኢትዮጵያውያኑን ረዥም ዕድሜ እንዲኖሩ የሚያደርጋቸው ይኸን ውኃ ያለማቋረጥ

መጠቀማቸው ሊሆን ይችላል። ፏፏቴውን ተጠቅመው እንደጨረሱ ንጉሡ ወደ እስር ቤት ወሰዳቸው ፤ ሁሉም እስረኞች የታሰሩት በወርቅ ሠንሰለት ነበር። በኢትዮጵያውያን ዘንድ ከብረቶች ሁሉ እጅግ የከበረው መዳብ ነበር። እስር ቤቱን ካዩ በኋላ እንደዚሁ “የፀሐይ ሰሌዳ” በመባል የሚታወቀውን ተመለከቱ። በመጨረሻም የኢትዮጵያውያንን የሬሳ ሳጥን እንዲያዩ ተደረጉ። እንደ ገለጻው ፣ ከክሪስታል በሚከተለው ዐይነት የተሠሩ ነበሩ። ሬሳው በግብጻውያን ዘዴ ወይም በሌላ መንገድ እንዲደርቅ ከተደረገ በኋላ ፣ ገላውን በሙሉ በጀሶ ይሸፍኑታል ፣ በሕይወት ያለ እስኪመስል ድረስም በቀለም ያሸበርቁታል። ቀጥለውም አካሉን ውስጡ በተበረበረ በክሪስታል ዓምድ ውስጥ ያደርጉታል። ክሪስታሉ በሀገራቸው በሰፊው ይቆፈራል። ለመጠቀምም ቀላል ነው። ሬሳውን በክሪስታሉ ውስጥ ማየት ይቻላል። የሚያስጠይፍ ሽታን አያወጣም ለማየትም አያስጠላም ፣ ሆኖም አካሉ ራቁት ያለ ያህል የማይታይ የአካሉ ክፍል የለም። የቅርብ ዘመዱ የክሪስታሉን ዓምድ ለሙሉ ዓመት በቤቱ ያቆየዋል ፣ የመጀመሪያዎቹን ፍሬዎች ይሰጠዋል ፣ መስዋዕት በማቅርብ ያከብረዋል። ዓመት ከሞላው በኋላ ዓምዱን ተሸክመው ያወጡና በከተማው አቅራቢያ ይተክሉታል። ሰላዮቹ ይኸን ሁሉ ካዩ ባኋላ ፣ ወደ ግብጽ ተመለሱ። ያዩትን ሁሉ ለካምቢሰስ ነገሩት። በነግሩት በንዴት ተናጠ። ወዲያውኑ ፣ የወታደሮቹን አቅም ሳይገመግም በሩቅ ሀገር ጦርነት እንደሚሰለፍ ሳያሳውቅ ለጦርነት በኢትዮጵያውያን ላይ ወጣ።

እንደ እብደ ማስተዋል የጎደለስ ሰው ነበርና ፣ ከኢጥፋጊዎቹ እንደተዘገበለት ግሪኮቹን ባሉበት ቦታ እንዲሆኑ አስማምቶ አፍታም ሳይቆይ የእግረኛ ጦሩን አስከትቶ ዘመቻውን ጀመረ። በመንገዱ ላይ ፣ በቴቤስ ሲያልፍ ፶፫ የሚያህል ሠራዊቱን ከዋናው ላይ በመቀነስ በአሞናውያን ላይ እንዲዘምቱ እና በምርኮ እንዲይዟቸው የጁፒተርን የአምልኮ ቦታ እንዲያቃጥሉ አዘዛቸው። የተቀሩትን ይዞ በኢትዮጵያውያን ላይ ዘመተ። ነገር ግን የርቀቱን አንድ አምስተኛ ሳያከናውን ብዙ ወታደር በዝግጅት ሳለ ወደቀ። ከወታደሮቹ አውሬዎችን መብላት

የጀመሩትም ወደቁ። ካምቡሴስ በዚህ ጊዜ የሚሆነውን ቢረዳ ፣ መሳሳቱን ቢያምንና ወታደሮቹን ቢመልስ ኖሮ በመግቢያው ላይ ከተደረጉ ስሕተት በኋላ እጅግ ብልህ ነገር ያደርግ ነበር። ነገር ግን ከሆነው ነገር ሁሉ ምንም ልብ አልገዛም ነበርና ፣ ዘመቻውን ወደፊት ቀጠለ። ምድሪቱ እስከሰጠቻቸው ድረስ ፣ ወታደሮቹ ሳርና ቅጠሉን በመብላት ሕይወታቸውን አቆዩ ነገር ግን የተራቆተ አሸዋ ላይ ሲደርሱ የተወሰኑት አስቃቂ ጥፋት አደረጉ። በሺዎች የሚቆጠሩ ተገድለው ለሌሎች ምግብ እንዲሆን በሰዎች ላይ እጣ ተጣጣሉ። ስለዚህ የሰው በሰው መብላት ሲሰማ ካምቢስ ኢትዮጵያን ለማጥቃት የሚያደርገውን ዘመቻ አቁሞ ወደመጣበት በመመለስ ቴቤስ ሲደርስ ብዙ ወታደሮችን አጥቶ ነበር። ከቴቤስ ወደ ሜምፊስ በመዝመት ግሪኮችን ወደ ቤታቸው እንዲሄዱ አሰናብቷቸዋል። በዚህ ሁኔታ በኢትዮጵያ ላይ የተደረገው ዘመቻ ተቋረጠ።